

La recuperació del búnquer de la platja del Cavaió (Arenys de Mar)

RAMON BRUGUERA I RIERA

Grup Búnquers Arenys

Introducció

El Grup Búnquers Arenys va néixer amb la idea de crear un grup d'estudis sobre els búnquers, valuosos testimonis arquitectònics de la Guerra Civil (1936-1939) disseminats per tota la nostra costa. En concret, aquestes àrees són tres: la platja de la Musclera, la platja del Cavaió i el turó de la Torre dels Encantats. Es va decidir que la millor manera de conservar i divulgar aquestes estructures defensives era fer una bona documentació de cadascuna d'elles. Per tenir-ne un bon coneixement, calia dur a terme un estudi individualitzat de les diferents àrees que formen el conjunt global dels búnquers arenyencs. Així, la fitxa per a cada estructura anava acompanyada de planimetria i fotografies. Tots aquests treballs es van difondre per mitjà d'articles a les Sessions d'Estudis Mataronins i la revista Rodalies (GRUP BÚNQUERS 2009, 2010 a i 2011).

El següent pas a tenir en compte era la conservació de les pròpies estructures i la seva dinamització des d'un punt de vista cultural i turístic. El projecte de dinamització va ser presentat al 1r Congrés d'Oci i Turisme portat a terme a Mataró l'any 2012 (GRUP BÚNQUERS 2012). Com a resultat, diverses empreses es van interessar a incorporar aquest recorregut a la seva oferta cultural. Això, però, no es va poder portar a terme perquè les estructures no tenien uns mínims per ser visitades. Amb tot, el grup va fer passejades als búnquers amb el suport de la Biblioteca Popular Fidel Fita d'Arenys de Mar, les quals van obtenir un important èxit de participació.

La bona conservació d'aquestes construccions defensives i la seva adequació per poder ser visitades era indispensable. Sabíem que no seria fàcil. El primer pas va ser aconseguir que formessin part del nou PEPPA (Pla Especial de Protecció del Patrimoni d'Arenys de Mar) ja que en l'antic pla no estaven recollides. Aconseguit això, vàrem presentar un projecte de conservació dels búnquers de la platja de la Musclera i del Cavaió davant la possible construcció d'un passeig marítim (GRUP BÚNQUERS 2010 b). L'any 2014, les notícies sobre importants canvis a la platja del Cavaió vam fer que tornéssim a presentar el projecte a l'Ajuntament.

Les defenses de la platja del Cavaió

La platja del Cavaió, entre Arenys i Canet, va ser possiblement una de les zones més fortificades del Maresme. La funció d'aquestes defenses hauria estat avisar dels bombardeigs de la ciutat de Barcelona i de la nostra comarca, efectuats per avions trimotors italians del tipus SABOIA MARCHETTI SM-81 i SM-79, provinents de l'aeroport de Mallorca (Grup Baleari) o per avions trimotors alemanys JUNKERS JU-52 i hidroavions del tipus HEINKEL HE-59 i HE-111 del destacament de la Legió Còndor de Pollença (J/88). Els aeroplans arribaven a l'alçada de Tordera o Arenys de Mar per, posteriorment, anar baixant en direcció a Barcelona. També explica la ubicació d'aquestes construccions en aquest indret determinat, el fet que es tracti d'una zona molt propícia per a un possible desembarcament enemic.

Els búnquers es troben a cada extrem de la platja del Cavaió. Venint d'Arenys, arran del pàrquing de la platja, s'aixeca el búnquer sobre el qual s'ha actuat i les minses restes d'alguna estructura annexa, mentre que a la part superior de la penya se n'alcen dos més. Al costat d'aquests dos búnquers, hi havia una estructura de formigó per a fusellers que hem estat cercant sense èxit fins ara (Clara, J. 2012, pàg. 150, núm. 114).

A la part de Canet, el búnquer de la Roca de la Catel, a l'entrada de la platja del Cavaió, pròxim a l'espigó, és l'únic que queda en aquest terme. Està soterrat, però fins fa poc s'hi podia entrar; ara però, han col·locat unes pedres que n'obturen l'entrada. També a l'antic turó de la Timba, actualment la urbanització Castellmar, hi havia cinc o sis búnquers, units entre ells per un camí/galeria subterrani (Clara, J. 2012, pàg. 150, núm. 118-124).

El Búnquer

Situació: al principi del passeig de terra que comunica la zona del Portinyol d'Arenys amb el començament de la franja litoral de Canet de Mar, tot travessant tota la platja del Cavió.

Història: l'any de construcció seria el 1937. El 13 d'agost d'aquell any, va haver-hi una trobada d'alcaldes del Maresme a l'Ajuntament de Mataró, en la qual es va decidir demanar al subsecretari d'Armament del Ministeri de Defensa Nacional la instal·lació de defenses antiaèries al llarg de la franja litoral. Les notícies que tenim de l'embarrancament del vaixell Cherpo (30 juliol-9 d'agost) davant d'on hi ha el búnquer, només ens citen la utilització de les defenses de la part alta (AMAT, J, 379-380), per això creiem que la seva construcció és posterior. Sí que sembla clar que la seva construcció va ser el 1937, si tenim en compte el relat de Rafael Garcia Vázquez (GARCIA, R).

Acabada la guerra, l'estructura va ser utilitzada per la Guàrdia Civil per controlar el contraban i l'exèrcit va fer un inventari del seu estat, davant d'una possible invasió aliada. Els anys 60, va ser ocupada per alguna família immigrant de la resta de la península que no tenien diners per llogar un habitatge. L'arrebossat de calç del formigó armat a l'interior de la zona central podria ser d'aquest moment.

A finals del segle passat i principis de l'actual, l'estructura va ser tancada amb una porta de ferro i utilitzada com a magatzem per alguna guingueta de la platja. En aquest moment, també es va intentar instal·lar llum a l'interior. En els últims temps, la subtracció de la porta per gent que recollia ferralla, el va fer accessible i va passar a ser utilitzat com a lavabo.

Descripció: aquesta estructura de formigó armat es troba adossada a un aflorament de roca granítica, del qual aprofita un pany de paret natural. La part davantera del búnquer, la que dona a la platja, és arrodonida, mentre que la part posterior és allargada. L'entrada es troba a la part posterior i s'accedeix a l'interior, baixant un parell d'escalons.

Externament, la construcció va ser recoberta amb pedres granítiques, amb una clara funció de camuflar l'estructura. Al costat del búnquer, unes minses restes de ferro i unes pedres de sauló enganxades a l'aflorament rocós, delaten l'existència d'una altra estructura més periple que podria haver estat en relació amb el búnquer. Aquest fortí presenta una sèrie d'obertures amb una clara funció defensiva i de guaita. La part arrodonida, o

El búnquer del Cavaíó abans dels treballs. Fotografia de David Castañeda

part central de l'estructura, compta amb dues grans espitlleres de 1,10 i 1 m, respectivament, i de 0,90 m d'alçada d'obertura, les quals permetien controlar gran part de la platja del Cavaíó i el Portinyol. A la part allargada, tenim cinc espitlleres de 0,20 x 0,40 m, que reforcen la idea de defensa i vigilància de la part més accessible i la millor de la nostra població per fer un desembarcament.

Internament, un llarg passadís, amb un seguit de petites obertures a la part de llevant, dóna accés al nucli central del búnquer on hi ha les dues obertures de foc ja citades. El punt d'unió entre el passadís i la cambra central fa angle, per impedir que una bomba de mà llançada des de l'entrada no arribés directament a la cambra. En el nucli central hi ha una prestatgeria d'obra que podia servir per guardar estris de guerra.

Treballs de conservació: sempre vam defensar que aquest búnquer podria ser la millor estructura per portar a terme la recuperació i la museïtzació d'una d'aquestes casamates. La seva situació en podia afavorir la reutilització com a lloc d'informació turística o com a espai utilitzat per la Creu Roja o la brigada municipal durant l'estiu. El primer pas, va ser demanar la neteja interna de l'estructura quan es feien les passejades que organitzava el nostre grup, conjuntament amb la Biblioteca Fidel Fita d'Arenys. A la

passejada de l'1 de maig de 2011, els treballs de neteja portats a terme per la brigada municipal van donar com a resultat la recollida de brossa suficient per omplir un camió. A principis de cada estiu, la brigada neteja totes les males herbes que creixen al voltant. La instal·lació d'una zona de pícnic al voltant del búnquer va suposar que es recuperés el nostre projecte.

En aquesta primera fase:

- S'han retirat les minses restes de terra que cobrien el terra, cosa que deixa vist el formigó.
- S'han destapat les dues grans obertures i totes les espitlleres que havien estat tapades durant l'etapa de magatzem.
- Es van localitzar filtracions d'aigua al sostre i van ser tapades.
- Es van treure unes pedres de grans dimensions, relacionades amb la construcció d'espigons, situades a tocar de l'estructura.
- Es va eliminar una estructura posterior adossada que havia estat construïda per encabir cubells d'escombriaires.
- S'ha fet un caminet de llistons de fusta fins a l'entrada.
- S'ha posat una tanca a la porta.
- S'ha posat un cartell explicatiu sobre aquesta estructura i la resta de búnquers de la nostra població (fotografies i plànol de situació). L'explicació està en diversos idiomes.

En una segona fase, s'hauria de fer la museïtzació amb la recuperació de les plataformes de fusta que aguantarien les metralladores i els encofrats de les obertures principals, a més a més de la instal·lació d'unes tanques mòbils per les grans obertures del búnquer, per impedir l'accés o tirar coses a l'interior.

Consideracions finals

Aquest búnquer seria la segona estructura recuperada d'aquest moment a la nostra comarca, després del búnquer de la platja de les Dunes a Santa Susanna, l'any 2008 (AMAT, J. 2011). Altres poblacions tenen intenció de recuperar-los, com seria el cas de Vilassar de Mar (SERRANO, A./SIRERA, D. 2013) i Mataró.

L'Ajuntament d'Arenys de Mar ha mostrat interès a repetir aquesta actuació als búnquers de la platja de la Musclera i al Molí de Mar on hi havia un refugi de la guerra.

Vista lateral del búnquer després de l'actuació. Fotografia de David Castañeda

Vista posterior del búnquer. Fotografia de David Castañeda

Bibliografia

- AMAT, J. (1994): *República i Guerra Civil a Calella (1931-1939)*. Premi Iluro 1993, Mataró.
- AMAT, J. (2011): «El búnquer de la Platja de les Dunes de Santa Susanna (1938)» a *XXVII Sessió d'Estudis Mataronins*, pàg. 29-31, Mataró
- CLARA, J. (2012): *Els búnquers de la costa catalana. Patrimoni militar en temps de guerra (1936-1939)*, a Col·lecció Camí Ral, núm. 35, Barcelona.
- GARCÍA VÁZQUEZ, R. (2004): «Redords d'un temps de guerra», a *La Rierada. Informació d'Arenys de Mar*, núm. 217, pàg.5.
- GRUP BÚNQUERS ARENYS (2009): «Els búnquers de la platja de la Musclera (Arenys de Mar)», a *XXV Sessió d'Estudis Mataronins*, pàg. 63-79, Mataró.
- GRUP BÚNQUERS ARENYS (2010 a): «Els búnquers del Cavaíó (Arenys de Mar)», a *XXVI Sessió d'Estudis Mataronins*, pàg. 203-217, Mataró.
- GRUP BÚNQUERS ARENYS (2010 b): «Estratègia per a la integració dels búnquers en la futura transformació del passeig marítim d'Arenys de Mar», a *Salobre*, 20, pàg. 20, Arenys de Mar.
- GRUP BÚNQUERS ARENYS (2011): «Els búnquers de la Torre dels Encantats», a *XXVII Sessió d'Estudis Mataronins*, pàg. 33-35, Mataró
- GRUP BÚNQUERS ARENYS (2012): «Els búnquers i els refugis de la Guerra Civil a Arenys de Mar: un projecte de dinamització cultural i turística», a OCITUR 2012, pàg. 678-691, Mataró.
- SERRANO, A.; SIRERA, D (2013): «El búnquer de la platja de la Mar Xica de Vilassar de Mar. Un exemple paradigmàtic de la precarietat dels búnquers maresmencs», a *V Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme*, 2011, Vilassar de Dalt.